

۱۴۰۲۵۷

روزنامه‌نگاری توسعه
روند تاریخی و نیازهای ایران

سعید ارکان زاده‌یزدی

www.ketab.ir

سرشناسه:	ارکان زاده‌یزدی، سعید، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور:	روزنامه‌نگاری توسعه: روند تاریخی و نیازهای ایران؛ سعید ارکان زاده‌یزدی.
مشخصات نشر:	تهران: ثانیه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۹۶ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۲۵۹-۱۹-۱
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیپا
یادداشت:	کتابنامه.
وضوع:	روزنامه‌نگاری
وضوع:	روزنامه‌نگاری — نوآوری
ردیفی کنگره:	۱۳۹۵ ۹۴۹ الف/۷۷۵/۷۲۵۹
رده‌بندی دیوید:	۰۷۰/۴
شماره کتابخانه ملی:	۴۱۸۷۹۷۰

روزنامه‌نگاری توسعه

سعید ارکان زاده‌یزدی

طراح جلد	مید توکی
چاپ اول	بهار ۱۳۹۵
تعداد	۱۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی	باختر
چاپ و صحافی	نقشینه

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۵۹-۱۹-۱

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تهران، سعادت‌آباد، خیابان علامه جنوبی، خیابان ۲۶ شرقی، پلاک ۲۰، واحد ۴

تلفن: ۰۹۱۲۳۰۹۵۴۵۱

www.saniehpress.ir

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	۱. پیدایش مفهوم روزنامه‌نگاری توسعه
۱۳	نسل اول ارتباطات توسعه پس از جنگ جهانی دوم
۱۸	واکنش جهان سوم علیه نوسازی
۲۵	۲. پارادایم دوم: وابستگی
۲۸	روزنامه‌نگاری توسعه و آزادی مطبوعات
۳۷	۳. چندگانگی یا توسعه دیگر
۴۵	۴. نسل چهارم: جامعه اطلاعاتی یا جامعه نظارتی؟
۵۲	نگاه ناقدان: جامعه نظارتی
۶۷	۵. روزنامه‌نگاری توسعه و اصول حرفه‌ای اختصاصی
۷۵	۶. روزنامه‌نگاری توسعه در ایران
۸۴	به سوی روزنامه‌نگاری توسعه ایرانی
۸۹	منابع

مقدمه

بازی‌های آسیایی بانکوک در پایتخت، تایلند، از ۱۵ تا ۲۹ آذرماه ۱۳۷۷ برگزار می‌شد. حمیدرضا اکرمی که در آن زمان خبرنگار ورزشی و دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات بود، به بانکوک رفت. بود تا بازی‌ها را پوشش دهد و در برگشت، مقاله‌ای مفصل منتشر کرد درباره‌ی این که بزارهای نوین ارتباطی جهان روزنامه‌نگاری را تغییر داده اما روزنامه‌نگاران ایرانی - خاص در بانکوک، انگار که از غار اصحاب کهف بیرون آمده باشند، همچنان با قلم و دفترچه یادداشت و دوربین آنالوگ کار می‌کرده‌اند.

او در مقاله‌اش به شرح استفاده‌ی خبرنگاران بین‌المللی از لپ‌تاپ و اینترنت و دوربین دیجیتال پرداخته بود و با افسوس و دریغ نوشته بود که هیچ‌کس از ۳۰ تا ۴۰ خبرنگار و عکاس رسانه‌های ایرانی که برای پوشش بازی‌ها در بانکوک حاضر بودند از تجهیزات جدید بهره نمی‌گرفته‌اند، هیچ‌کس دوربین دیجیتالی نداشته و به‌جز یک نفر، هیچ خبرنگاری از هیچ رسانه‌ای، حتی از خبرگزاری‌ها، به‌صورت الکترونیکی اخبار خود را به ایران نمی‌فرستاده است. عکس‌ها نیز با پرواز هفتگی «هما» به ایران ارسال می‌شده است (اکرمی، ۱۳۷۸: ۸۲).

آیا شرح این کمبودها به کتابی دربارهٔ روزنامه‌نگاری توسعه ارتباط پیدا می‌کند؟ از منظر نسل اول روزنامه‌نگاری توسعه، پاسخ مثبت است. در اولین نظریات دربارهٔ روزنامه‌نگاری توسعه، گفته می‌شد که توسعهٔ روش‌های تولید، ابزارهای توزیع و کمیت و وسایل ارتباط جمعی، باعث توسعهٔ کشورها می‌شود. بعدها اما اغراق در این باره کنار گذاشته شد؛ توسعهٔ ارتباطات جای خود را به ارتباطات توسعه داد و اکنون نیز با وقوع انقلاب ارتباطات و اطلاعات، همه چیز پیچیده‌تر و مبهم‌تر شده است. چون ایران خود را در تلاش برای توسعه معرفی می‌کند، شاید بتوان بسیاری از حجم روزنامه‌نگاری در این کشور را روزنامه‌نگاری توسعه نامید، اما در این کتاب به تدریج با مرور تاریخی بحث، مشخص خواهد شد که مفهوم دقیق و غیرموسع روزنامه‌نگاری توسعه چیست. در این کتاب، ابتدا روزنامه‌نگاری توسعه تعریف و سپس نسل‌های تاریخی ارتباطات و روزنامه‌نگاری توسعه، از اولین نسل تا نسل چهارم، مرور می‌شود. این تنها دسته‌بندی موجود در ادبیات روزنامه‌نگاری توسعه نیست، اما به نظر می‌رسد برای کتابی مقدماتی دربارهٔ آشنایی با روزنامه‌نگاری توسعه، این روش دارای وضوح بیش‌تری باشد. پس از آشنایی با نظریات مربوط به روزنامه‌نگاری توسعه در جهان، چهره‌های مطرح ارتباطات توسعه در ایران معرفی می‌شوند و نمونه‌هایی از روزنامه‌نگاری توسعه در داخل کشور نیز شرح داده خواهد شد. در اغلب کتاب‌های تألیفی روزنامه‌نگاری، نمونه‌ها اغلب از رده‌های کشورهای دور دست آورده شده‌اند که برای مخاطب ایرانی نامأنوس است. بنابراین، نگارنده تلاش کرده است برای ارتباط بیش‌تر مخاطب با بحث، به ذکر چند نمونهٔ ایرانی بپردازد. در پایان کتاب نیز نیازهای روزنامه‌نگاری توسعه در ایران، شرح داده خواهد شد.

کتاب حاضر را می‌توان مروری مختصر بر ادبیات ارتباطات و روزنامه‌نگاری توسعه دانست، تا شرح بارقه‌ای نبوغ‌آمیز یا پرتوافکن به نقطه‌ای تاریک در این حوزه از دانش. بنابراین، نویسنده ادعایی خارج از چارچوبی که برای نگارش

کتاب در نظر گرفته ندارد و البته مسئولیت خطاهای احتمالی همین چارچوب محدود رانیز کاملاً بر عهده می‌گیرد. در پایان لازم می‌دانم از راهنمایی‌های استادم، دکتر هادی خانیکی، و همچنین حسن ظن دکتر احمد توکلی و کمک‌های آقای محمود سلطان‌آبادی در انتشارات ثانیه تشکر کنم. خاطره زنده‌یاد دکتر کاظم معتمدنژاد را هم گرامی می‌دارم که با خواندن هر متنی از ایشان برای نوشتن این کتاب، به‌درستی در برابر جامعیت ایشان احساس کاستی می‌کردم. هر نویسنده‌ای مسئول اعضای خانواده‌اش است که بار زندگی را بر دوش او سبک می‌کنند تا خلوت نوشتن به‌دست بیاورد؛ از این بابت و نیز برای بازبینی متن نهایی کتاب، از آزاده اکبری بس و سپاس‌گزار و رهین لطف او هستم.

سعید ارکان‌زاده‌یزدی

آذرماه ۱۳۹۴